

MODERNITAT I COMPROMÍS

Gabriel Casas va ser un dels fotògrafs dels anys trenta amb una mirada més innovadora

TEXT LLUÍS SAURA

La càmera de Gabriel Casas i Galobardes va captar moments històrics dels convulsos anys trenta. La seva fotografia, sovint no prou reivindicada, buscava una innovació constant, seguint corrents avantguardistes i emergents de l'època. Durant la guerra va treballar per a la Generalitat de Catalunya, fet pel qual posteriorment seria empresonat i, més endavant, víctima de la depuració franquista, va veure's apartat de la professió. El documentalista Lluís Saura, que ha treballat en la recuperació de la figura i l'obra de Casas, en repassa la trajectòria en aquest article.

El 16 de febrer de 1936, el Frente Popular guanyava les eleccions generals a l'estat espanyol. A diferència del que havia passat el 1933, la majoria dels partits d'esquerres havien estat capaços de trobar suficients punts d'acord per presentar-se sota una mateixa llista. Estava en joc la recuperació dels valors de la república i la defensa contra l'amenaça feixista.

A Catalunya, aquesta coalició es presentà sota el nom de Front d'Esquerres i la llista de candidats l'encapçalava Lluís Companys, en aquell moment empresonat per la proclamació de l'Estat Català durant els anomenats Fets del Sis d'Octubre de 1934. Un sobri cartell amb la llegenda "16 febrer Catalans...!" va esdevenir una de les icones de la campanya que va contribuir al triomf electoral. Amb un suau contrapicat de Francesc Macià, mort feia dos anys, la seva postura i la seva mirada semblaven guiar els catalans a votar per la recuperació de l'autonomia i per l'alliberament dels presos polítics. L'autor era Gabriel Casas.

Gabriel Casas i Galobardes (Barcelona 1892–1973) es va iniciar en el fotoperio-

disme dins l'àmbit de l'esport. Juntament amb Joan Rovira van crear, a principi dels anys vint, la firma Foto Sport amb la qual van publicar a *La Jornada Deportiva* i a *L'Esport Català*, entre altres. Eren uns anys en què l'esport s'estava convertint en un fenomen de masses i l'avidesa per estar al corrent dels diferents esdeveniments esportius havia fet proliferar nombroses publicacions especialitzades.

Aviat, l'activitat fotogràfica de Casas abastava també la premsa generalista i, algunes

EMPRAVA PUNTS DE VISTA SINGULARS, APLICANT L'ESTÈTICA DELS LLENGUATGES FOTOGRÀFICS QUE ARRIBAVEN DELS ESTATS UNITS I D'EUROPA

vegades amb la seva signatura i d'altres com a Foto Sport, comença a treballar per a *La Publicitat*, *Mirador*, *La Vanguardia*, *D'ací d'allà* i *Diario Oficial de la Exposición Internacional de Barcelona*.

La tasca com a fotoperiodista, però, l'alterna amb el treball de retratista i de fotògraf

del món de l'espectacle. Al seu estudi del carrer Zurbano, número 3, de Barcelona posen per a ell esportistes, cupletistes, actors de teatre o músics de tango, retrats que apareixeran en diaris i revistes, però també en fullets, postals i cromos.

PRESÈNCIA ALS QUIOSCOS

L'any 1930 mor el seu soci Rovira, si bé Casas manté la firma Foto Sport i amplia la llista de capçaleres per a les quals col·labora, incloent-hi el diari *La Rambla* i el setmanari *Imatges*. Malgrat la curta vida d'*Imatges*, —no va arribar a complir un any als quioscos— aquesta publicació és considerada,

pel seu disseny, com una de les revistes d'informació gràfica més innovadores de l'estat espanyol. El títol ja expressava una evident declaració de principis: volien que la informació gràfica jugués un paper principal en la revista. I, significativament, busquen Casas per tenir-hi una gran presència.

Casas a l'estadi de Montjuïc fotografiant Alcalá Zamora, Macià i Companys, el 27 d'abril de 1931. Foto: Sagarra i Torrents (Arxiu Fotogràfic de Barcelona)

Durant aquests anys, la càmera de Casas recollirà els principals fets de l'agitada vida política catalana. La vaga general de 1930, el retorn de l'exili de Francesc Macià, la proclamació de la Segona República o la redacció de l'avantprojecte d'Estatut a Núria van ser, entre altres notícies de l'època, objecte de la fotografia d'aquest autor.

Tot i això, Casas sembla defugir el seguiment dels actes oficials. Ni ho va fer en temps de la monarquia ni gairebé en temps de la República. De la fotografia d'inauguracions, recepcions i actes institucionals, se'n van encarregar, amb major continuïtat,

les firmes Brangulí, Pérez de Rozas o Gaspar-Sagarra y Torrents, entre altres.

Un repàs de la fotografia de Casas apareguda en els mitjans d'informació impresos sembla mostrar una preferència per una

humans que habiten la ciutat. Casas, per exemple, puja a les bastides instal·lades per a la construcció de la Sagrada Família i pren imatges insòlites dels campanars. O es fixa en els sense sostre del conegut com a *barri xino*.

AMB L'Ocupació DE BARCELONA PELS NACIONALS, VA AMAGAR ELS NEGATIUS MÉS COMPROMETEDORS QUE, FINALMENT, ES VAN MALMETRE

fotografia més documental, per la captació de l'evolució urbanística de Barcelona, dels petits fets del dia a dia i pels tipus

La seva particularitat és que ho fa emprant punts de vista singulars, tot aplicant l'estètica dels llenguatges fotogràfics que arribaven dels Estats Units i d'Europa. Amb la càmera experimenta amb el desplaçament de l'angle de visió fugint del

formal pla frontal, s'enfila a punts elevats per fer sorprenents picats o dispara gairebé a ras de terra per captar expressius contrapicats. Juga, també, amb les possibilitats de forçar les perspectives accentuant el joc de plans i practica amb els fotomuntatges com a nova forma expressiva.

La seva obra ens parla d'un fotògraf atent a les noves formes de representació visual emergents, especialment als postulats del corrent conegut com a NovaVisió del qual ben segur en va ser coneixedor.

La presència de la fotografia de Casas en la premsa, però, no es va perllongar gaire ja que, a principi de l'any 1933, la seva producció com a fotoperiodista és gairebé nul·la.

Davant de la proliferació de capçaleres i de la creixent demanda del públic per consumir imatges, l'estructura professional d'un fotògraf acompanyat per un ajudant probablement va esdevenir ineficient per atendre les noves necessitats del mercat. Josep Gaspar, Pablo Luis Torrents

i Josep Maria Sagarra aviat ho van veure clar i davant l'adveniment de l'Exposició Internacional de Barcelona havien creat la societat Gaspar-Sagarra y Torrents.

D'altra banda, les nissagues familiars Pérez de Rozas o Brangulí comptaven també amb estructures sòlides i organitzades per poder cobrir gràficament diferents fets al mateix temps. La competència que devien representar aquests equips de fotògrafs davant d'un Casas que, sembla ser, mostrava poca empenta empresarial, pot explicar el

SORTIR DE L'OBLIT

Després de molts problemes, el fons de Casas ja és a l'abast de tothom.

Quan Gabriel Casas, amb greus problemes respiratoris, va haver de deixar l'estudi fotogràfic al carrer d'Alt de Sant Pere de Barcelona, s'endua una petita mostra de la seva fotografia. Quedava allà, però, el volum principal de la seva obra. El nou ocupant del local, l'escultor Robert Llimós, afortunadament va ser conscient de la importància d'aquell fons fotogràfic i el va conservar.

Mesos més tard, Núria Casas, va voler recuperar els originals del seu pare. S'iniciava llavors un llarg litigi en el qual la filla de Casas va lluitar amb tenacitat per aconseguir que la fotografia del seu pare sortís de l'oblit en què havia quedat reclosa durant els anys del franquisme i fos a l'abast de la ciutadania conservada en algun organisme públic.

Amb l'assessorament de l'advocat Josep Cruanyes, els esforços van donar finalment fruit. L'any 1995, se signa la donació del fons a favor de la Generalitat de Catalunya per part de Núria Casas i de Robert Llimós i ingressa en l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC) on es conserva avui dia. El fons, format en una gran part per plaques de vidre, va ser instal·lat en les pertinents condicions de conservació i, en un procés que va durar tres anys, cada una de les fotografies va ser descrita d'acord amb els procediments arxivístics. Totes les imatges van ser digitalitzades i es poden consultar actualment en línia des del portal d'aquesta institució.

Cal saber que, a més, des de l'any 2009, una pàgina web (www.gabrielcasas.cat) ofereix la possibilitat de conèixer en profunditat la trajectòria professional de Gabriel Casas. A

més, la Caixa, el Museu Nacional de Catalunya i l'ANC van produir, l'any 2015, una exposició dedicada a l'obra de Casas la qual s'ha pogut veure a Barcelona, Girona, Tarragona i Palma de Mallorca.

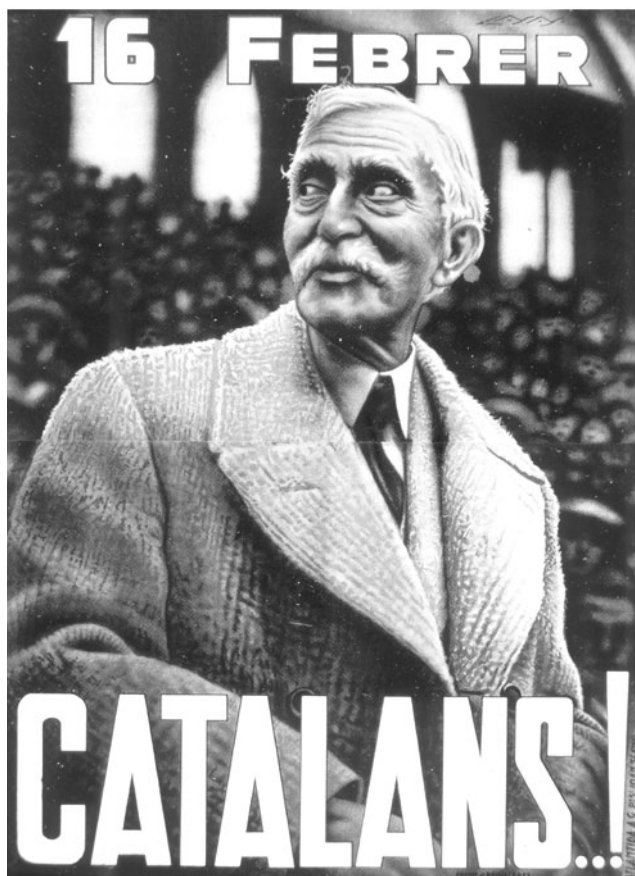
Juan Naranjo, comissari de l'exposició, va destacar la modernitat de la fotografia de Casas en el catàleg editat per a aquest motiu: "Les seves imatges van revolucionar la fotografia d'in-

DES DE L'ANY 1995, L'OBRA DE GABRIEL CASAS ES CONSERVA A L'ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

formació, va utilitzar enquadraments, punts de vista sorprenents i nous que, alhora que informaven, transmetien sensacions com ara

vertigen, velocitat, dramatisme, caos". Per les mateixes dates, Andrés Antebi i Pablo González van coordinar la realització d'una monografia sobre Casas que no va poder ser publicada, però, fins un any més tard.

El fons de Gabriel Casas és, actualment, una parada obligatòria tant per a editorials com per a mitjans de comunicació que volen il·lustrar gràficament la vida a Barcelona durant els anys vint i trenta del segle passat. El seu sorprenent punt de vista ha fascinat, a tall d'exemple, l'escriptor Carlos Ruiz Zafón, qui va voler que la portada del seu últim llibre, *El laberinto de los espíritus*, l'ocupés un deliciós retrat de Casas d'un nen amorrat al mostrador d'una llibreria. La perseverança de Núria Casas per aconseguir que la fotografia del seu pare rebí el reconeixement que mereix és més a prop d'assolir el seu objectiu.

El cartell amb la imatge de Macià, mort dos anys abans, va ser una de les icones de les eleccions generals de 1936, que va guanyar el Front Popular. La foto era de Casas. (Arxiu Nacional de Catalunya)

fet que busqués l'exercici de la fotografia lluny de l'exigència d'estar perseguint diàriament el fet noticiable.

Així, a partir de 1933, tot i que fa alguna aparició puntual en premsa, es dedicarà especialment a fer reportatges per al De-

LA LEY DE PRENSA DE 1938, QUE LIMITAVA L'EXERCICI DE LA PROFESSION A AFINS AL RÈGIM, EL VA APARTAR DEL PERIODISME

partament de Circulació de l'Ajuntament de Barcelona i per al Patronat de Turisme, entre altres. La seva mirada personal, tanmateix, seguirà present també en aquests treballs.

Amb l'esclat de la Guerra Civil, la fotografia de Casas es posa al servei de la Generalitat de Catalunya. Col·labora

amb el Comissariat de Propaganda amb fotografies sobre l'activitat a la rereguarda en la seva revista *Nova Ibèria*.

Apareix, també, a diverses publicacions de la Conselleria d'Economia, especialment en forma d'expressius fotomuntatges.

No es conserven fotografies al front de guerra tot i que la seva família afirma que hi va ser, malgrat no saber en qualitat de què.

Sí que es coneix, en canvi, que durant els primers mesos de l'any 1937 va treballar per al gabinet fotogràfic de la Conselleria de Defensa i, a partir de novembre del mateix any, és contractat com a fotògraf de la Conselleria de Cultura. Per a aquest organisme, fotografia la custòdia d'obres d'art del Museu d'Art de Catalunya a

l'església de Sant Esteve d'Olot, peces patrimonials retirades de l'habitual seu a Barcelona com a mesura de prevenció davant dels bombardejos de la ciutat.

ARXIU MALMÈS

Davant la imminent ocupació de Barcelona per part de les tropes nacionals, Casas va decidir confiar una maleta amb els negatius més comprometedors a uns familiars. Aquesta precaució aviat es va constatar com a justificada, ja que poc després va ser denunciat i condemnat a dotze anys de presó per haver col·laborat amb la Generalitat de Catalunya i haver fet propaganda per a la causa republicana. Finalment, l'estada a presó va durar només uns mesos. Quan va voler recuperar els negatius ocults va constatar, però, que per causa de les males condicions amb què havien estat desats, aquests s'havien fet malbé. Difícilment sabrem mai quines imatges va malmetre la humitat.

Quan definitivament queda liquidada la seva condemna, Casas va intentar tornar a treballar per a la premsa. La seva filla Núria explica que al diari *La Vanguardia Española* volien incorporar-lo en la nòmina dels reporters gràfics. Les directrius de la Ley de Prensa de l'any 1938, les quals limitaven l'exercici del periodisme a persones afins al règim, faran que amb els seus antecedents això no sigui possible i convertiran Casas en una víctima més de la depuració dels professionals del periodisme. L'any 1983, la Federación de Asociaciones de la Prensa de España feia justícia amb Casas i l'inscrivia, a títol pòstum, en el Registre Oficial de Periodistes. Un merescut reconeixement a qui va saber aportar aires de modernitat a la premsa barcelonina dels anys trenta. Ç

Més informació a:

www.gabrielcasas.cat → Pàgina sobre la figura i la trajectòria professional de Gabriel Casas.

S'ACABA EL TEMPS! NO DIGUIS ALLÒ DE "JO PASSO"

31 DESEMBRE

 twitter.com/lagrossacat facebook.com/lagrossacat

1^R PREMI 100'000€ PER CADA BITLLET DE 5€

loteriadecatalunya.cat

LOTERIA DE CATALUNYA

Tria-la
Tots hi guanyem

GROSSA

CAP D'ANY

